

“พลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชน”

กรณีศึกษาชุมชนอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

เอี่ยม ทองดี และคณะ

บทคัดย่อ

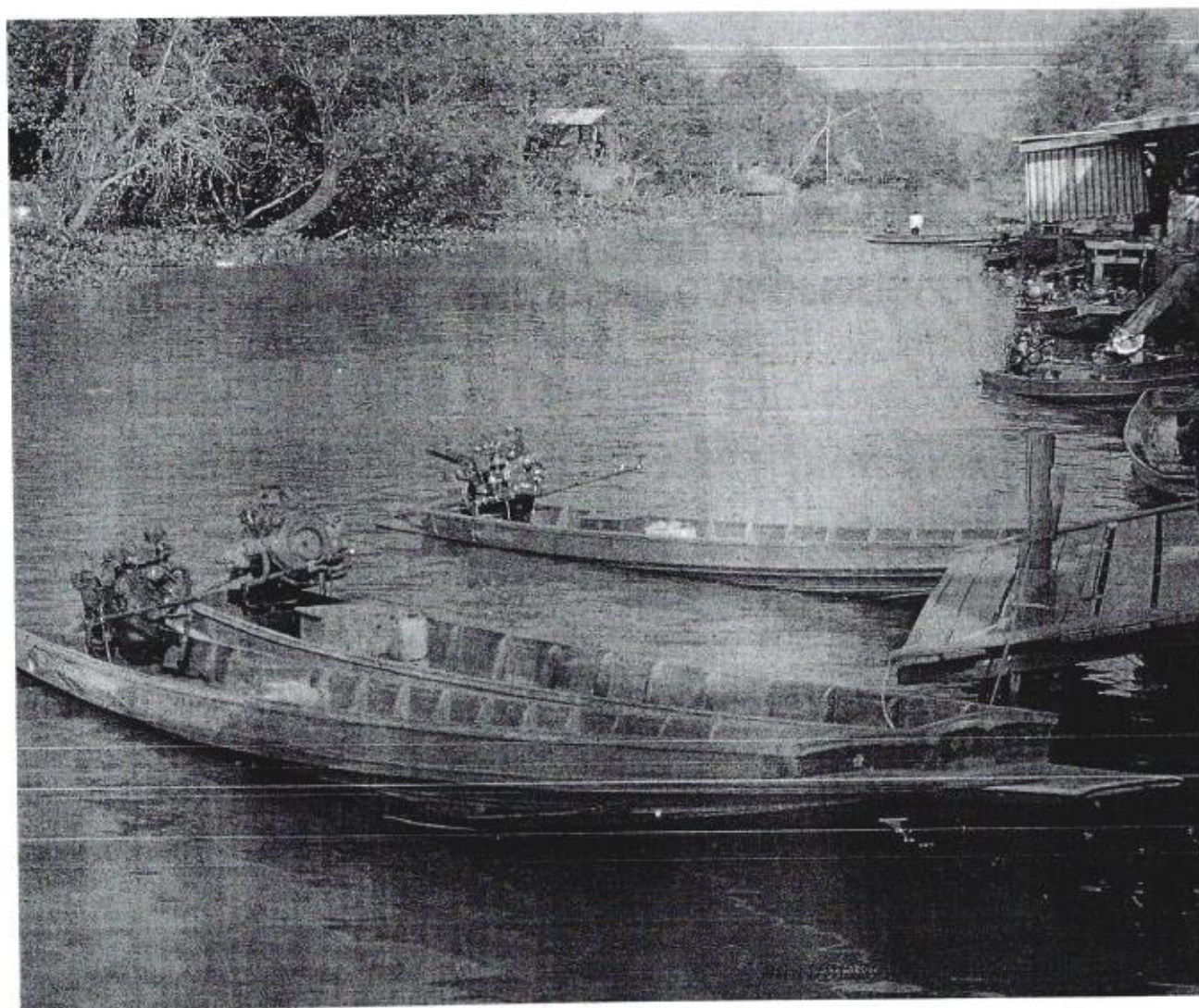
การศึกษาวิจัยเรื่อง“พลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชน” กรณีศึกษาชุมชนอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์บุคคล กลุ่ม และการจัดเวทีสนทนาโดยมุ่งศึกษาสองประเด็นหลัก คือ มีเหตุการณ์ใดบ้างที่จัดเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นพลังต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนในลักษณะอย่างไรบ้างหรือไม่ ซึ่งผล

การศึกษาพบว่ามีเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นและจัดได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และพบว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เกี่ยว กับอาณาจักรสุพรรณภูมิ, อาณาจักรทวารวดี, พระพุทธศาสนา, พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี, หน่วยงานภาครัฐ, การเมืองการปกครอง, กรุงเทพมหานคร และเหตุการณ์ทั่วไป เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น โดยเกิดขึ้นในลักษณะที่

เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน ทั้งในส่วนตัวและไม่ได้ แต่ชุมชนไม่ได้ตระหนักในความสำคัญของพลังดังกล่าว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ที่สำคัญคือน่าจะเพิ่มคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น โดยการนำเอามิติทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชุมชน คนในชุมชนจะได้รู้รากเหง้าความเป็นมาของตนเอง และเกิดความเป็นภาคภูมิใจห่วงแหน สำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นมากขึ้น พร้อมๆ กับการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ

Abstract

The Research study of "Community Change and Development in Amphur Phuttamontorn, Nakhonpathom Province" is the study in view of qualitative research ; data collected from field work and documentary by personal and grouping interview, and groups discussion. It is in order to study two main articles : - which ones are local histories, and how or do they become the power of de-

velopment and changes or not.

It is found that there were many local histories either directly or indirectly. The local histories that become the most significant factor in development and economic, social, cultural, environment and local resources changes are the events of kingdom of Dhavaravadi and Suwanphum, Buddhism, the king and Chakri dynasty, Government Oganiation, Metropolis and general events ; causes and effects one

another both well or not as presented in the report.

The research suggests that the significant point is we have to increase the value of local histories in local development. Use itself to develop communities. It can make them more realize and reserve their original ways of life, feel responsible and proud of their local than usual as well as the various ways of community development.

1. บทนำ

เรื่อง “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” น่าจะเป็นองค์ความรู้กลุ่มหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนอย่างยิ่ง เพราะเรื่องราวต่างๆ คือเนื้อหาสาระของท้องถิ่นที่จำเป็นต้องพัฒนาและใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาโดยตรง เช่น การได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องต่างๆ เหล่านี้เป็นการได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเองที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบันและส่งผลต่อไปในอนาคตได้ ด้วยเหตุเหล่านี้ ประเด็นดังกล่าวนี้จึงถูกยกขึ้นเป็นประเด็นวิจัย โดยมีหลักการความเป็นมาและความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1 หลักการ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

1.1.1 หลักการ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “สังคมของมนุษยชาติมีความเจริญก้าวหน้ามาสู่ปัจจุบันได้เพราะได้อาศัยพลังทางประวัติศาสตร์เป็นกลไกหรือปัจจัยสำคัญในกระบวนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษยชาติให้ก้าวไปด้วยความดีมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของชุมชนและสังคมมาแต่โบราณ” ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์จึงมีคุณูปการต่อสังคมและชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ หลายประการ เช่น

(1) ประวัติศาสตร์เป็นทั้งโครงสร้างและเนื้อหาสาระที่เป็นรากฐานให้แก่ละสังคมได้เจริญ

เติบโต และกลายเป็นองค์ความรู้หรือบทเรียนให้ชุมชนหรือสังคมในท้องถิ่นได้เรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์เพื่อสร้างสรรค์ลักษณะต่างๆ ของชุมชนหรือสังคมให้มีความเข้มแข็ง มีพลังเป็นต้นทุนเพียงพอที่จะใช้ในการพัฒนา

(2) เนื้อหาสาระของประวัติศาสตร์กลายเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมแก่บุคคลและสังคม ให้เกิดสำนึกรับผิดชอบยอมรับกฎเกณฑ์กติกา ความชั่ว ความดี ความงาม ความพอดี และกรอบแห่งความสุขของสังคม อันเป็นอุดมการณ์หรือเป้าหมายที่สังคมต้องมุ่งมั่นเพื่อเข้าถึง จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้สมบูรณ์ อดีตที่ไม่ดีระวังไม่ให้ซ้ำรอย ที่ดีต้องทำตาม

1.1.2 ความเป็นมา

จากงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” (เอี่ยม ทองดี และคณะ 2539) แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ทางประวัติศาสตร์อย่างใกล้ชิด และดูเหมือนว่าเหตุการณ์ต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเหล่านี้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ปัญหาสำคัญที่พบคือคนในชุมชนกลับไม่รู้เรื่องประวัติศาสตร์เหล่านั้นมากนัก จะมีก็แต่ผู้สูงอายุ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้

ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ขึ้น

1.1.3 ความสำคัญ

ในกระบวนการปลูกสร้างสำนึกในความเป็นชุมชน เช่น ความภาคภูมิใจในการเป็นคนท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่ได้เข้ามาอาศัยในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นในด้านต่างๆ นั้น มีเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง และเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการดังกล่าว ซึ่งองค์ความรู้ใน “มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” สามารถนำไปใช้ได้หลายๆ ลักษณะ เช่น

(1) ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับพื้นฐานด้านต่างๆ ของตนเอง ซึ่งมิติทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้ชุมชนเติบโตขึ้นอย่างมีจิตวิญญาณ

(2) ใช้ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ ความรัก ความหวงแหนในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ความสามารถในการพึ่งตนเอง ความเกื้อกูลกันและกัน และความสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่น

(3) ใช้สืบสานคุณค่าความสำคัญของมิติทางประวัติศาสตร์กับการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะการพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา ละเลยการนำมิติทางประวัติศาสตร์ ไปใช้ในการพัฒนา เนื่องจากองค์ความรู้เหล่านี้ยังขาดการศึกษาวิจัยที่เป็นรูปธรรมอย่างเพียงพอที่จะให้ผู้ที่มี

ส่วนในการพัฒนาได้นำไปใช้ได้

1.2 วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม นับตั้งแต่ปรากฏชุมชนขึ้นในท้องถิ่นจนกระทั่งปัจจุบัน

(2) เพื่อศึกษาพลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาการด้านต่างๆ ของชุมชนในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ได้องค์ความรู้ว่ามีเหตุการณ์ใดบ้างที่เกี่ยวข้องจัดว่าเป็นประวัติท้องถิ่นของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

(2) ได้ องค์ความรู้เรื่อง ลักษณะหรือรูปแบบของพลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชนในท้องถิ่น อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

(3) ได้แนวร่วมและแนวทางในการดำเนินงานดังกล่าว รวมทั้งความร่วมมือของเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ใจยในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดใจยไว้ว่า นับตั้งแต่ชุมชนในท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑลปรากฏชัดเจนขึ้น

(1) มีเหตุการณ์สำคัญๆ ไต่บ้างที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจนถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

(2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเหล่านั้นเป็นพลังผลักดันหรือดึงดูดหรือมีผลต่อการพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร อย่างไรบ้าง

2.2 นิยามศัพท์ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

พลัง หมายถึงอำนาจหรืออิทธิพลหรือผลกระทบของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่มีผลต่อ หรือเป็นเหตุให้ หรือทำให้หรือเป็นปัจจัยหรือเป็นเงื่อนไขหรือเป็นแรงกระตุ้นให้อีกสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น เป็นไปในลักษณะต่างๆ

ประวัติศาสตร์ หมายถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยที่ชุมชนหรือสังคมได้บันทึกหรือจดจำไว้ ทั้งส่วนที่เป็นลายลักษณ์อักษรและส่วนที่เป็นการบอกเล่าสืบต่อกันมา

ท้องถิ่น หมายถึงชุมชนบริเวณพื้นที่ตามขอบเขตการปกครองของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึงอำนาจหรืออิทธิพลหรือผลกระทบของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ชุมชนปรากฏขึ้นในพื้นที่ในอำเภอพุทธมณฑล เป็นต้นมา หรือที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ แต่มี

ผลเกี่ยวข้องหรือเป็นเหตุให้ หรือทำให้ หรือเป็นปัจจัย หรือเป็นเงื่อนไข ต่อการพัฒนาชุมชน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

การพัฒนาชุมชน หมายถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงลักษณะต่างๆ ของชุมชนให้เป็นไปสู่เป้าหมายอย่างมีแบบแผนหรืออย่างมีทิศทาง

2.3 ขอบเขตการวิจัย

กำหนดพื้นที่ศึกษาในบริเวณอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยมุ่งศึกษา เนื้อหา 2 ประเด็นคือ

(1) เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

(2) พลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4.1 ข้อมูลจากเอกสาร เก็บรวบรวมจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับพัฒนาการของท้องถิ่น เช่น จดหมายเหตุ ใบบอก พระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หนังสือเอกสารการตรวจราชการหัวเมืองต่างๆ เป็นต้น

2.4.2 ข้อมูลภาคสนาม เก็บรวบรวมจากชุมชนด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต เข้าร่วมกิจกรรมการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึก

เสียงลงในแถบบันทึกเสียง และ/หรือ จดบันทึกด้วยวิธีการอื่นๆตามความเหมาะสม บุคคลที่สัมภาษณ์ได้แก่ ชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระสงฆ์ระดับต่างๆ ผู้นำชุมชน ระดับต่างๆ เป็นต้น ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ

2.4.3 การสนทนากลุ่ม เชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือรวมกลุ่มแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้

2.5 การประมวลผล

2.5.1 นำข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวม ได้จากเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2.5.2 นำข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวม ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต มาจัดหมวดหมู่ ตามขอบเขตของเนื้อหา

2.5.3 ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์

2.5.4 วิเคราะห์ข้อมูลตาม แนวคิด ทฤษฎีและหลักการต่างๆ

2.6 การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของรายงานการวิจัยต่อที่ประชุม 2 ครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไข และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

2.7 ระยะเวลาการวิจัย

กันยายน 2542 - เมษายน 2543.

2.8 แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาวิเคราะห์

เนื่องจากพื้นที่วิจัยอยู่ในพื้นที่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชนบทสู่ความเป็นชานเมือง และกำลังกลายเป็นเมือง ตามอิทธิพลทางการเมืองการปกครอง ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีจากชุมชนเมือง จากคนต่างถิ่นมาโดยตลอด ดังนั้น การทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีหลายประการมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตีความ ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นหลัก ได้แก่

ทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชนในชนบท หลักการของทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชนในชนบท คือ ชุมชนในชนบทจะพึ่งตนเองได้ ต้องพึ่งตนเองได้ 5 ด้านด้วยกัน คือ พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ทางเศรษฐกิจ ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางจิตใจ และทางสังคม

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม หลักการสำคัญ คือ การแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นไป 2 ลักษณะ คือ **แพร่กระจายจากศูนย์กลางอารยธรรมแห่งเดียว** สู่บริเวณอื่นๆ ตามแนวคิดที่ว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ชอบเลียนแบบ และเอาอย่างคนอื่นมากกว่าการสร้างสรรค์ และแพร่กระจายจากแพร่กระจายจากศูนย์กลางอารย-

ธรรมหลายแห่งสู่บริเวณอื่นๆ โดยรอบศูนย์กลางนั้นๆ ตามแนวคิดที่ว่าถ้ามนุษย์อยู่ในสภาพแวดล้อมและบริบทอย่างเดียวกันสามารถจะคิดสร้างสรรค์ในสิ่งต่างๆ ได้เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันได้ แม้จะอยู่ใกล้กัน หลักการสำคัญของทฤษฎีการแพร่กระจายคือการรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยบุคคล ระบบสังคม การสื่อสาร ตัวนวัตกรรม และระยะเวลา

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดและหลักการสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงต้องมีเหตุปัจจัยเกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ประการ คือ ประชากร ทรัพยากร และเทคโนโลยี หลักการคือเมื่อประชากรเพิ่ม ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรย่อมเพิ่มตาม ชุมชนจึงจำเป็นต้องพัฒนาภูมิปัญญาและเทคโนโลยีให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการให้ได้ จึงทำให้เกิดพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงลักษณะต่างๆ ของชุมชนขึ้น จึงจะอยู่รอด

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดและหลักการของทฤษฎีต่างๆ แล้ว คาดหวังว่าสามารถวิเคราะห์สร้างบทสรุปเรื่องพลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชนดังกล่าวออกมาเป็นองค์ความรู้ที่พอจะนำออกเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ในชุมชนอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลายประการ และประวัติศาสตร์เหล่านั้นกลายเป็นพลังสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนดังกล่าวในลักษณะต่างๆ ซึ่งจากการวิเคราะห์ตามแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น สามารถสร้างบทสรุปโดยสังเขปได้ ดังต่อไปนี้

3.1 มีเหตุการณ์ที่จัดว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอำเภอพุทธมณฑลมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันหลายประการ เช่น เรื่องราวความเป็นมาของอาณาจักรสุวรรณภูมิ (ประมาณ พ.ศ.300-1100) เรื่องราวความเป็นมาของอาณาจักรทวารวดี (ประมาณ พ.ศ.1100-1600) เรื่องราวความเป็นมาของการสร้างเมืองนครชัยศรี (ประมาณ พ.ศ.2092) เรื่องราวการอพยพของคนจีนเข้าประเทศไทย (ประมาณ พ.ศ.2300-2385) เรื่องราวของคลองโยง (ปรากฏหลักฐานประมาณ พ.ศ. 2385) เรื่อง

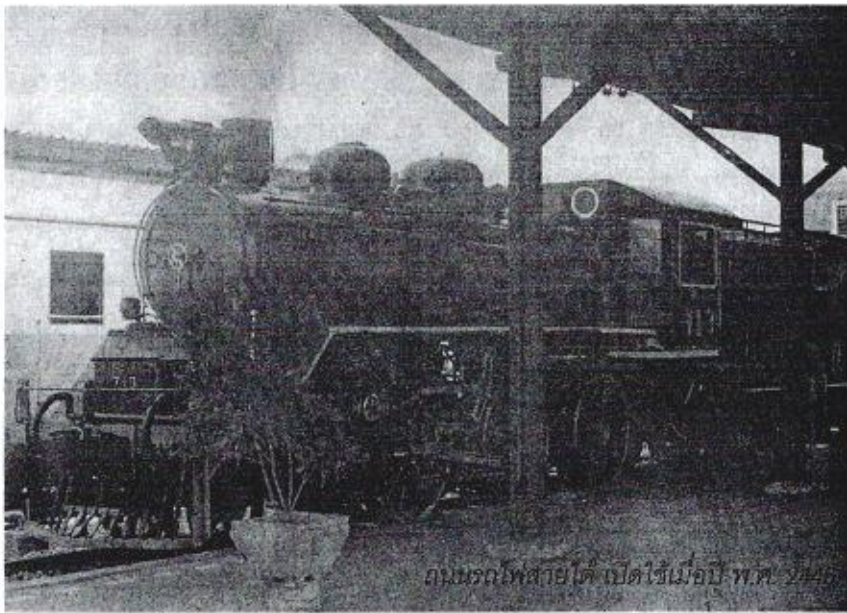
ราวการออกผนวชของเจ้าฟ้าชายมกุฏ (พ.ศ.2367-2394) เรื่องราวการเสด็จเสวยราชย์ของรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394) เรื่องราวการเสด็จไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ของรัชกาลที่ 4 เรื่องราวสุนทรภู่ไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ (พ.ศ.2385) และพระแท่นดงรัง (พ.ศ.2386) เรื่องราวการขุดคลองมหาสวัสดิ์ (พ.ศ.2400) เรื่องราวการจับจองที่ดินสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ (หลัง พ.ศ. 2400) และการขุดลอกคลอง เรื่องราวการเกิดชุมชนขึ้นในพื้นที่พุทธมณฑล (พ.ศ.2385, พ.ศ.2411) เรื่องราวการสร้างวัดขึ้นในชุมชน (พ.ศ.2411, 2424) เรื่องราวการขุดคลองทวีวัฒนา (พ.ศ.2421) เรื่องราวการสร้างทางรถไฟสายใต้ (เปิดใช้ พ.ศ. 2446) เรื่องราวการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง พ.ศ.2475 เรื่องราวการตั้งโรงเรียนประถมศึกษา (พ.ศ.2476) เรื่องราวการเกิดน้ำท่วมใหญ่ในพื้นที่ปี พ.ศ. 2485 เรื่องราวการขุด

คลองเพื่อสัญจรและควบคุมน้ำ (หลัง พ.ศ.2485) เรื่องราวการก่อสร้างพุทธมณฑล (พ.ศ.2497) เรื่องราวการตัดถนนพุทธมณฑลสาย 4 (พ.ศ.2497) เรื่องราวการสร้างสถานีเครื่องส่งวิทยุ 100 กิโลวัตต์ (เอเอ็ม) ศาลายา พ.ศ.2508 เรื่องราวการสร้างหน่วยสื่อสารกรมตำรวจ (พ.ศ.2510) เรื่องราวการก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา (พ.ศ.2514) เรื่องราวการตัดถนนสายศาลายา-บางภาษี, ศาลายา-นครชัยศรี (พ.ศ.2514) เรื่องราวการสร้างสหกรณ์เพื่อการเกษตร (สปก.) (พ.ศ.2521) เรื่องราวการตัดถนนสายปิ่นเกล้า-นครชัยศรี (พ.ศ.2521) เรื่องราวการประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอพุทธมณฑล (พ.ศ.2533) และยกเป็นอำเภอปี พ.ศ. 2539 เรื่องราวการประกาศจัดตั้งสุขาภิบาลศาลายา (พ.ศ.2534) และยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลศาลายา พ.ศ.2542 เรื่องราวองค์การบริหารส่วนตำบล (พ.ศ.2537) เรื่องราวการตั้งโรงพยาบาลพุทธมณฑล (พ.ศ.2537)

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวความเป็นมาของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอีกจำนวนมาก เช่น เรื่องราวการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การปรับเปลี่ยนที่นามาเป็นสวนผลไม้ การสร้างหมู่บ้านจัดสรร การย้ายหน่วยราชการจากกรุงเทพฯ มาอยู่ในพื้นที่ และล่าสุดการสร้างทางด่วนคู่ขนานจากสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า มาถึงสาย 2 และการสร้างถนนอีกสาย หน้าพุทธมณฑล

ถนนรถไฟสายใต้ เปิดใช้เมื่อปี พ.ศ. 2447

พุทธมณฑล เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2497

ถนนพุทธมณฑลสาย 4 เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2497

เหล่านี้คือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอำเภอพุทธมณฑลมาตั้งแต่โบราณจากเดิมที่เป็นสภาพกร้างว่างเปล่า ไม่มีชุมชน ไม่มีทุ่งนา จนกลายมาเป็นชานเมืองที่พัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนดูเหมือนว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานครมากกว่าจังหวัดนครปฐมไปแล้ว

3.2 ประเภทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเป็นพลังสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑลดังกล่าวในข้อ 3.1 นั้น สามารถแบ่งลักษณะความเกี่ยวข้องได้เป็น 2 ลักษณะ

(1) เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง เป็นต้นว่า การเกิดคลองโยง การขุดคลองมหาสวัสดิ์ การจับจองที่ดินสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ การเกิดชุมชนริมคลอง การสร้างวัดต่างๆ ขึ้นในชุมชน การสร้างพุทธมณฑล การสร้างมหาวิทยาลัยมหิดล การสร้างสนามกอล์ฟ การตัดถนนสายปิ่นเกล้า-นครชัยศรี เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นดำเนินไปในท้องถิ่นโดยตรง

(2) เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยอ้อม เป็นต้นว่า การเกิดอาณาจักรสุพรรณภูมิ (ประมาณพ.ศ.300-1100) การเกิดอาณาจักรทวารวดี (ประมาณ พ.ศ.1100-1600) การสร้างเมืองนครชัยศรี (ประมาณ พ.ศ.2092) คนจีนอพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ (ประมาณ พ.ศ.2300-

2385) การออกผนวชของเจ้าฟ้าชายมกุฏ (พ.ศ. 2367-2394) การเสด็จเสวยราชย์ของรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394) การเสด็จนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ของรัชกาลที่ 4 การบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ของรัชกาลที่ 4 ที่ 5 และที่ 6 เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นดำเนินไปในท้องถิ่นอื่น แต่มีผลต่อท้องถิ่นนี้ด้วย

3.3 เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑลดังกล่าวข้างต้นหากพิจารณาตามเนื้อหาสาระแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ลักษณะ คือ

(1) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรสุวรรณภูมิและทวารวดี และการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เช่น การเกิดอาณาจักรสุวรรณภูมิและอาณาจักรทวารวดี การสร้างเมือง เมืองเก่าและหลักฐานต่างๆ ทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง การตั้งถิ่นฐาน ชุมชนโบราณ เมืองเก่าสมัยทวารวดี เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

(2) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น กล่าวคือพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลเป็นพื้นที่ได้รับคุณูปการจากพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดนครปฐม เพราะมีองค์พระปฐมเจดีย์ พระประโทณเจดีย์ ทำให้มีเหตุการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศานามากมายเป็นต้นว่าตำนานและการสร้าง การบูรณะปฏิสังขรณ์ องค์พระปฐมเจดีย์ องค์

พระประโทณเจดีย์ เกิดงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ เกิดการขุดคลอง ตัดถนนหนทาง ฯลฯ จนกระทั่งเกิดการสร้างพุทธมณฑลขึ้นในพื้นที่อำเภอนครชัยศรีและอำเภอสามปรานสมัยนั้น เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นพลังสำคัญให้ชุมชนในพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลได้พัฒนาการและเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบัน

(3) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จักรี และการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น หากไม่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิทรงสร้างเมืองนครชัยศรีขึ้นในสมัย พ.ศ.2095 แล้ว เหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จักรีหลายประการที่ซึ่งชาวนครปฐมล้นเกล้าในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้นตลอดมา เป็นต้นว่า รัชกาลที่ 4 ทรงค้นพบองค์พระปฐมเจดีย์ ทรงบูรณะ ทรงรับสั่งให้ขุดคลองเจดีย์บูชา คลองมหาสวัสดิ์ ทรงจับจองที่ดินในพื้นที่สองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ทรงสืบสานเจตนารมย์โดยการสร้างสรรค์และพัฒนาต่อไป เช่น ทางรถไฟ ถนนเพชรเกษม พระราชวังสนามจันทร์ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 9 ได้ทรงสร้างพุทธมณฑล ถนนพระบรมราชชนนี ทางด่วนลอยฟ้าคู่ขนาน ทรงบริจาคที่ดินให้ส่วนราชการและสถานศึกษา เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้เสด็จฯ ใน

พื้นที่บ่อยๆ จนกระทั่งปัจจุบัน

(4) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐและการเมืองการปกครองและการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งมีความคิดที่จะย้ายสำนักงานจากกรุงเทพฯ มาตั้งขึ้นในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล กรมยุทธการทหารเรือ สถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง เป็นต้น ส่วนในทางการเมืองการปกครองมีการเคลื่อนไหวจัดตั้งกิ่งอำเภอศาลายาขึ้น และการแบ่งเขตการปกครองขึ้นใหม่ เป็นต้น

(5) เหตุการณ์เกี่ยวข้องกับการกรุงเทพมหานครและการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เนื่องจากพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครมีผลหรือกลายเป็นพลังสำคัญที่ก่อให้เกิดพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพื้นที่ด้วย เหตุการณ์สำคัญๆ เช่น การตัดถนนสายวงแหวนรอบนอก การกำหนดลักษณะการใช้พื้นที่สีเขียว การประกาศเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพฯ การส่งเสริมให้มีการย้ายหน่วยงานราชการออกนอกบริเวณแออัดในกรุงเทพฯ การแก้ปัญหาจราจร เป็นต้น

(6) เหตุการณ์ทั่วไปและการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นทั่วไป เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ เช่น การเปิดตลาดค้าข้าวกับต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 4 - 5 - 6

การส่งเสริมการทำอุตสาหกรรม
น้ำตาลทราย สมัยรัชกาลที่ 4 - 5 - 6
การที่คนจีนอพยพเข้ามาเป็นแรง
งานในชุมชนรับจ้างทั่ว ในสมัย
รัชกาลที่ 3 - 4 - 5 การส่งเสริมการ
ลงทุนในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม
ติณสูลานนท์ การขยายตัวของ

ชุมชนและเมืองในสมัยเศรษฐกิจ
รุ่งเรืองในยุครัฐบาลพลเอกชยาชย
ชุมหวัด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีผล
ต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง
ของพื้นที่พุทธมณฑลอย่างสำคัญยิ่ง
เหตุการณ์ประวัติศาสตร์เหล่านี้
คือเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ใน

ท้องถิ่น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น เปลี่ยน
แปลง และมีผลกระทบหรือเป็นเหตุ
ให้เกิดพัฒนาการด้านอื่นๆ มาแต่
โบราณ เท่าที่พอจะสืบค้นหลักฐาน
ได้

3.4 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แสดงพลังพัฒนาชุมชนออกมาในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นอิทธิปัจจัย
ยตาหรือเป็นวัฏจักรหรือเป็นพลวัตร (dynamic) ต่อเนื่องถึงกันโดยตลอด ถือเป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนา
ท้องถิ่น ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

การแสดงความสัมพันธ์/เหตุผล/พลวัตร(dynamic)ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชน

เหตุ	ผล
● ประวัติอารยธรรมสุวรรณภูมิและทวารวดีและ การพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ● ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและ การพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ● ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ และราชวงศ์จักรี และการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ● ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และการเมืองการปกครองและการพัฒนาชุมชนใน ท้องถิ่น ● ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับกรุงเทพมหานครและ การพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ● ประวัติศาสตร์ทั่วไปของท้องถิ่น และการพัฒนา ชุมชนทั่วไปในท้องถิ่น	● เกิดเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของ พระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชนขึ้นใน ท้องถิ่น ● เกิดเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของพระ มหากษัตริย์และราชวงศ์จักรีและการพัฒนา ชุมชนขึ้นในท้องถิ่น ● เกิดเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของ หน่วยงานภาครัฐ การเมืองการปกครองและการ พัฒนาชุมชนขึ้นในท้องถิ่น ● เกิดเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับกรุงเทพมหานครและ การพัฒนาชุมชนขึ้นในท้องถิ่น ● เกิดเหตุการณ์ทั่วไปและการพัฒนาชุมชน ทั่วไปขึ้นในท้องถิ่น ● เกิดเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นๆ และการ พัฒนาชุมชนลักษณะเฉพาะทางในท้องถิ่นขึ้น
ฯลฯ	ฯลฯ

โดยพบว่า เหตุการณ์ต่างๆ
เหล่านี้ สามารถเป็นเหตุเป็นผลให้
แก่กันและกันได้อย่างอิสระด้วย เช่น
เหตุการณ์เกี่ยวข้องกับพระพุทธ

ศาสนา สามารถเป็นเหตุเป็นผลให้
เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองการ
ปกครองขึ้นได้ด้วย ขณะเดียวกัน
เหตุการณ์ทางการเมืองการ

ปกครองก็สามารถก่อให้เกิด
เหตุการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์
และราชวงศ์ได้ด้วย

3.5 พลังทางประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านต่างๆ จากการศึกษาพบว่า
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการวิจัย
ครั้งนี้ เป็นพลังต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น
อำเภอพุทธมณฑล ดังต่อไปนี้

3.5.1 กับเศรษฐกิจของชุมชน

เหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกลายเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนเป็นต้นว่า การเกิดอาณาจักรสุวรรณภูมิ อาณาจักรทวารวดี การสร้างพระปฐมเจดีย์ พระประทีปเจดีย์ การสร้างเมืองนครชัยศรี สมัยกรุงศรีอยุธยา ฯลฯ มีส่วนสำคัญที่ทำให้พื้นที่พุทธมณฑลได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ทำมาหากิน เกิดเป็นชุมชนขึ้น การที่คนจีนอพยพเข้าประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ.2300-2385 กลายเป็นแรงงานพื้นฐานสำคัญในการผลิตเพื่อการค้าและอุตสาหกรรม และเป็นกรรมกรในไร่นา ในโรงงาน และรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างขุดและขุดลอกคลองมหาสวัสดิ์ คลองซอยต่างๆ ในพื้นที่อำเภอพุทธมณฑล ส่งผลให้ภาวะการทำมาหากิน การค้าขายในพื้นที่ดีขึ้น การเกิดคลองโยง และ การขุดคลองมหาสวัสดิ์เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ภาวะทางเศรษฐกิจของพื้นที่มีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดชุมชน เกิดการจ้างงานขึ้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าโปรดเกล้าฯ

รับสั่งให้ขุดคลองมหาสวัสดิ์ ช่วยให้การสัญจรสะดวกรวดเร็ว ย่นระยะทางการขนส่งผลิตผลทางการเกษตรจากลุ่มแม่น้ำท่าจีนเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยาได้มาก เป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลในทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างชัดเจน

การจับจองที่ดินสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นผลจากการขุดคลองมหาสวัสดิ์โดยตรง เป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยิ่ง แม้ว่าจะระยะแรกไม่เป็นผลดีต่อชุมชนมากนัก เพราะไม่ได้ใช้ประโยชน์พื้นที่เท่าที่ควร แต่ระยะหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์พื้นที่ ก่อให้เกิดคุณูปการทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ธุรกิจใหญ่ๆ เข้ามาตั้งในพื้นที่ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ก่อให้เกิดการจ้างงานและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นเพราะพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นที่ตั้งขององค์กรใหญ่ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ขึ้นในพื้นที่ ส่วนการเกิดชุมชนและวัดต่างๆ กลายเป็นแหล่งเพิ่มพลัง เพิ่มขวัญกำลังใจ และเป็นแหล่งที่ตอบคำถามการผลิตทั้งในส่วนที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว ปัจจุบันชุมชนและวัดก็ยังคงเป็นพลังทางเศรษฐกิจเหมือนเดิมแต่เพิ่มความสลับซับซ้อนมากขึ้น ดัชนีการทำบุญกับวัดสามารถบ่งชี้ถึงความเป็นไปทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ด้วย เช่น ในยุคเศรษฐกิจรุ่งเรือง การซื้อขายที่ดินก่อให้เกิดการกินมัดจำ การได้

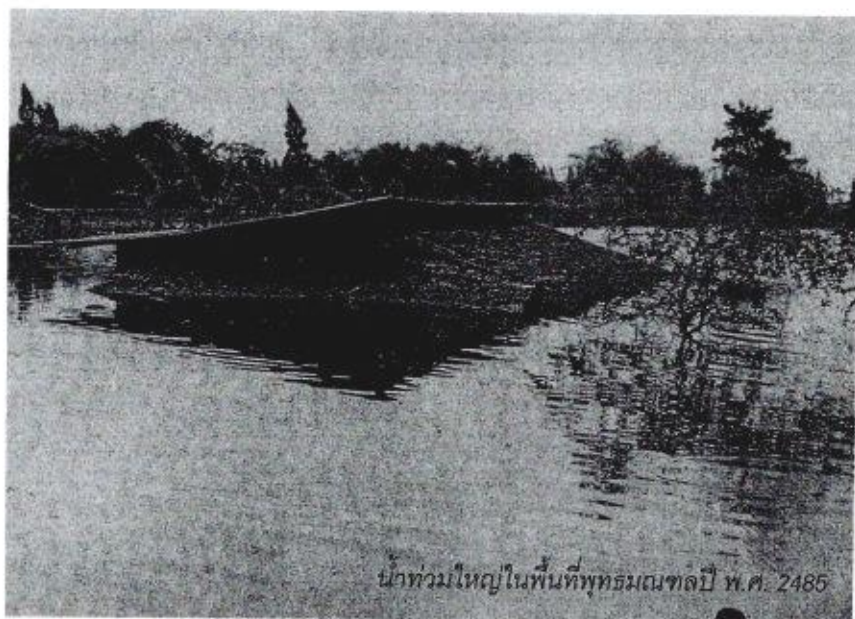
ค่านายหน้าการขายที่ดินได้ราคาสูง ผู้ได้เงินมักบริจาคเงินให้แก่วัดจำนวนมาก บางคนสร้างเสนาสนะถวายวัด หนึ่งพื้นที่ใกล้วัดกับพื้นที่ไกลวัดก็มีนัยทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย ชุมชนและวัดจึงมีคุณูปการที่สำคัญยิ่งต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าว

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ของรัชกาลที่ 4 และเดินทางไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ของสุนทรภู่และมหาฤกษ์นั้น เป็นการเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจให้พื้นที่ เพราะเส้นทางเหล่านี้กลายเป็นเส้นทางโบราณ เป็นโอกาสให้ชุมชนที่จะนำไปพัฒนาได้ ส่วนการขุดคลองทิววัฒนา (พ.ศ.2421) เป็นเส้นทางสายหลักเข้าถึงพื้นที่การผลิต นำปัจจัยการผลิตเข้าและนำผลผลิตออกสู่ตลาดได้สะดวก โดยคลองดังกล่าวเชื่อมพื้นที่ต่างๆ ให้ถึงกันและเชื่อมชุมชนกับตลาดด้วย นอกจากนี้ยังช่วยเรื่องการควบคุมน้ำเพื่อการผลิตและเป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญของชุมชน การสร้างทางรถไฟสายใต้ (พ.ศ.2440) ผ่านพื้นที่ เป็นพลังสำคัญที่ก่อให้เกิดพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ครั้งสำคัญ แม้ว่าผลผลิตหลักคือข้าวยังคงขนส่งทางเรือ แต่ผลผลิตอื่นๆ ได้เปลี่ยนแปลงมาใช้ทางรถไฟมากขึ้น ที่สำคัญคือเพิ่มทางเลือกในการนำสินค้าเข้าออกชุมชนได้ เพิ่มโอกาสแก่คนในชุมชนที่จะ

ทำมาค้าขายหรือแสวงหาข้าวของ
บริโภคอุปโภค ศักยภาพทาง
เศรษฐกิจของชุมชนจึงเพิ่มมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงการเมือง
การปกครอง พ.ศ.2475 กลายเป็น
พลังสร้างสรรค์เศรษฐกิจแก่ชุมชน
ในโอกาสต่อมา เจ้าของที่ดินหลาย
รายที่ไม่เคยสนใจในที่ดินของตน
เองมาก่อนเมื่อเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง อำนาจหลายอย่างหมดไป
ทำให้รายได้หมดไปด้วย บางราย
จึงขายที่ดินในพื้นที่พุทธมณฑลชาว
บ้านที่เคยเช่าที่อยู่รวมเงินซื้อพื้นที่
เหล่านั้นมาเป็นของตนเอง เจ้าของ
พื้นที่บางรายก็ส่งคนมาดูแลผล
ประโยชน์อย่างใกล้ชิดทำให้เกิดผล
ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น การตั้ง
โรงเรียนวัดมะเกลือ (2476)
โรงเรียนวัดสุวรรณาราม(ดิราษฎ์
รังษฤทธิ) (2477) โรงเรียนวัด
สาละวัน (2477) โรงเรียนบ้าน
คลองมหาสวัสดิ์ (2481) ตั้ง
โรงเรียนคลองสว่างอารมณ์ ปี
พ.ศ.2492 เป็นพลังเสริมสร้าง
สถาบันเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้ม
แข็งมีความเป็นระบบและปึกแผ่น
ทั่วถึงมากขึ้น ครั้นเกิดเหตุการณ์
น้ำท่วมใหญ่ (2485) เกิดความ
เสียหายมหาศาล แต่ในระยะยาว
กลายเป็นพลังบันดาลให้ชุมชนหา
ทางเลือกเพื่อป้องกันน้ำท่วมได้ ซึ่ง
ในที่สุดก็เกิดทางเลือกใหม่ในการ
ประกอบอาชีพคือการทำไร่นาสวน
ผสมบ้าง การปรับเปลี่ยนที่นา
มาเป็นสวนบ้าง โดยดูแบบอย่าง
จากชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน ปัจจุบัน
การทำไร่นาสวนผสมหรือการทำ

น้ำท่วมใหญ่ในพื้นที่พุทธมณฑลปี พ.ศ. 2485

มหาวิทยาลัยมหิดลศาลายา เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2514

สร้างวัดวันทนายวัดหลังวัดคลองมหาสวัสดิ์ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2514

สวนเป็นอาชีพหลักกลับเพิ่มผลผลิตต่อไปแก่ผู้ทำการเกษตรในชุมชนได้ดี ผลต่อเนื่องมาจากน้ำท่วมอีกประการคือการขุดคลองขอยเพื่อสัญจรและควบคุมน้ำในพื้นที่เกิดขึ้นหลายสาย คลองเหล่านี้สามารถควบคุมน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ที่เคยให้ผลผลิตข้าวน้อยกลับได้ผลผลิตดี และสามารถนำผลผลิตจากท้องนาสู่ตลาดได้โดยตรง ซึ่งคลองขอยต่างๆ เหล่านี้กลายมาเป็นรากฐานสำคัญของชุมชนมาถึงปัจจุบัน ทั้งในแง่ของการใช้น้ำ การสัญจร การระบายน้ำทิ้งและการรักษาสังแวดล้อม ในยุคนี้จึงเป็นยุคทองสมัยแรกๆ ของพื้นที่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์การปล้นสถานีรถไฟศาลายา (2490) กลับเป็นพลังที่ทำให้ลายภาพพจน์ทางเศรษฐกิจชุมชนมาเป็นเวลานาน คำกล่าวที่ว่า **“พื้นที่บริเวณนี้คือดงเสือหรือชุมทางโจร”** ยังคงติดปากมาจนปัจจุบัน ทำให้มีผลต่อการลงทุน เกิดชบเซาทางเศรษฐกิจพื้นที่เหมือนกับถูกปิดหรือพื้นที่ตาบอดอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง ต่อเมื่อเกิดการก่อสร้างพุทธมณฑล (2497) จึงเป็นเสมือนกับการลงรากฐานความเชื่อมั่นในทางเศรษฐกิจในพื้นที่ขึ้นใหม่ การตัดถนนพุทธมณฑลสาย 4 (2498) ตามหลังการอนุมัติสร้างพุทธมณฑลจึงสร้างทางเลือกในการลงทุนได้มากขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นพลังเปลี่ยนแปลงความคิดในทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างหน้ามือเป็น

หลังมือ เศรษฐกิจชุมชนกลับถูกกำหนดหรือถูกกระทำโดยคนนอกชุมชนมากขึ้น แม้ว่าในทางการผลิตพุทธมณฑลไม่ได้เพิ่มผลผลิตขึ้นแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับสูญเสียพื้นที่ไป แต่กลับเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ผลผลิตมากขึ้นราคาที่ดินสูงขึ้นหลายเท่าตัว ถนนพุทธมณฑลสายสี่ทำให้สามารถนำผลผลิตส่งตลาดได้รวดเร็ว

ที่สำคัญคือ การตั้งโรงเรียนบ้านคลองโยง (2500) การสร้างสถานีเครื่องส่งวิทยุ 100 กิโลวัตต์ (เอเอ็ม) ศาลายา (2508) การสร้างหน่วยสื่อสารกรมตำรวจ (2510) การสร้างวัดเทพนิมิตร (2511) และวัดมงคลประชาราม (2514) เป็นกลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นจากพลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในพื้นที่ก่อนนี้แล้ว เช่น การจับจองพื้นที่ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เกื้อกูลให้หน่วยงานเหล่านี้มีพื้นที่รองรับความคิดในการจัดตั้งหน่วยงานหรือขยายหน่วยงานขึ้น ในทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้เกิดขึ้นด้วย เมื่อมีการก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา (2514) เป็นการเพิ่มฐานความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางเศรษฐกิจจึงก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าภาวะเศรษฐกิจของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของผู้คนที่เพิ่งอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชน

ส่วนผู้ที่อยู่มาแต่เดิมก็อยู่ในฐานะผู้ส่งเสริมสนับสนุน เช่น ชายที่หรือดูแลผลประโยชน์ให้ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจึงไหลออกนอกชุมชนมากกว่าจะอยู่กับชุมชนจะมีบ้างก็เป็นการสงเคราะห์ เช่น กรณี **การตั้งโรงเรียนบุญยศรีสวัสดิ์ (2515)** นายทุนท่านหนึ่งบริจาคเงินสร้างขึ้นอย่างไรก็ตามเหตุการณ์ **การสร้างทางสายศาลายา-บางภาษี และศาลายา-นครชัยศรี (2514)** นับเป็นความพยายามของคนในท้องถิ่นที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เกิดอุปการต่อชุมชนในปัจจุบันและอนาคตอย่างประเมินค่าไม่ได้ การเสียสละที่ดินเพื่อสร้างถนน การใช้คุณค่าดีของพื้นที่สร้างถนนเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในปัจจุบัน และถ้าไม่มีถนนดังกล่าวมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตในชุมชนยังต่ำอยู่ ต่อมาเมื่อสร้างสหกรณ์เพื่อการเกษตร (สปก.) (2521) เป็นการสร้างความมั่นคงแก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองซึ่งเป็นผู้เช่าพื้นที่ทำกินสืบมาแต่เดิมให้อยู่ในฐานะมั่นคงขึ้น มีรายได้มากขึ้น และเมื่อมีการ **ตัดถนนสายปิ่นเกล้า-นครชัยศรี (2521)** ทำให้ภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชนก้าวกระโดดและเปลี่ยนมืออย่างรวดเร็ว นักธุรกิจในเมืองมหานครต่างก็เข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ ในพื้นที่มากขึ้น เกิดหมู่บ้านจัดสรร เกิดโรงงานอุตสาหกรรม เกิดสถานบริการต่างๆ ที่

สำคัญคือการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนขึ้นในชุมชน เช่น โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชนบวรนิเวศศาลายาในพระสังฆราชูปถัมภ์ (2525) หน่วยงานของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ (2526) มูลนิธิอุบลรังสีจุฬามณี (2530) สำนักสงฆ์หทัยเรศวร (2530) โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ในทางเศรษฐกิจ หน่วยงานเหล่านี้เป็นทั้งหน่วยผลิตและหน่วยบริโภคที่สำคัญ ก่อให้เกิดการผลิต นำไปสู่การสร้างงาน การสร้างแลกเปลี่ยนสินค้าขึ้นในพื้นที่ เป็นผลให้เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว การดำเนินงานมีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น มีรายได้จากภาษีอากรมากขึ้น ชุมชนใหม่มีความต้องการบริการจากรัฐที่รวดเร็ว ประหยัดมากขึ้น ในที่สุดจึงนำมาสู่การประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอพุทธมณฑล (2533) และเหตุการณ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ เช่น สร้างโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ (2533) การประกาศ จัดตั้งสุขาภิบาลศาลายา (2534) สถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง (2537) ตั้งสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ศาลายา (2538) ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (2537) ตั้งโรงพยาบาลพุทธมณฑล (2537) ตั้งโรงพยาบาลศาลายา (2537) ตั้งโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ (2537) ตั้งสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร (2537) ตั้งโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมอญ) (2538) ยกฐานะกิ่งอำเภอพุทธ

มณฑลขึ้นเป็นอำเภอ (2539) โรงพิมพ์มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย (2540) ตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบมอญ (2540) ตั้งวิทยาลัยการอาชีพพุทธ (2540) ประกาศยกฐานะสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาลตำบล (2542) สิ่งเหล่านี้คือพลังสำคัญทางเศรษฐกิจ ทั้งในแง่ของการผลิต การบริโภค การแจกจ่าย การแลกเปลี่ยน และเงื่อนไขอื่นๆ แก่ท้องถิ่นเป็นต้นว่า โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ มีนักเรียนเป็นจำนวนมาก เป็นตัวเร่งให้เกิดการลงทุนมากขึ้น เช่น ทำให้เกิดหอพัก เกิดร้านค้า เกิดสถานบริการซักรีด เป็นต้น

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นดูผิวเผินจึงไม่เห็นว่ามีความสำคัญนัก แต่ถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบ จะเห็นว่ามีพลังอย่างมหาศาล หากชุมชนท้องถิ่นพุทธมณฑลไม่มีเหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น สถานภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนก็จะไม่เป็นเช่นในปัจจุบัน หากไม่มีพื้นที่เป็นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ไว้เป็นฐานคิดในการสร้างพุทธมณฑลก็ดี สร้างมหาวิทยาลัยมหิดลก็ดี หรือหากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการองค์ปฐมเจดีย์ก็ดีหรือหากไม่มีองค์ปฐมเจดีย์ก็ดีจะเป็นการตัดเหตุผลที่เป็นอิทธิปัจจัยดาในทางเศรษฐกิจให้ขาดลง กล่าวคืออาจจะไม่มีคลองมหาสวัสดิ์ ไม่มีทางรถไฟ ไม่มีถนนสายปิ่นเกล้า-นครชัยศรี ไม่มีมหาวิทยาลัยมหิดล ไม่มีพุทธ

มณฑลเกิดขึ้นในพื้นที่พุทธมณฑลปัจจุบันก็ได้ พลังทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงเนื่องมาจากพลังทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม

3.5.2 ถิ่นสังคมของชุมชน

จากการศึกษาเหตุการณ์ต่างๆ ข้างต้นพบว่าแต่ละเหตุการณ์เป็นพลังต่อพัฒนาการทางสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวบางส่วนก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับชุมชนในพื้นที่โดยตรง และหลายเหตุการณ์เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับทางสังคมของชุมชนโดยอ้อม ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้จะพลังที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเหตุการณ์แต่ละประการหรือแต่ละกลุ่มแล้วพบลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

การเกิดอาณาจักรสุวรรณภูมิ (พ.ศ.300-1100) กิติ การเกิดอาณาจักรทวารวดี (พ.ศ.1100-1600) กิติ ทั้งสองเหตุการณ์นี้จัดเป็นพลังเกียรติยศและศักดิ์ศรี ของผู้คนในสังคมที่สืบทอดต่อมาในปัจจุบัน เป็นเหตุการณ์ที่หล่อหลอมพื้นฐานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ยังมีเหตุการณ์การสร้างเมืองนครชัยศรีในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.2092) สืบเนื่องให้เห็นพัฒนาการด้วยแล้ว เท่ากับยังเพิ่มพลังความรักความหวงแหนในท้องถิ่นมากขึ้น คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลที่จดจำเหตุการณ์ดังกล่าวได้จึงมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ยังมีเหตุ-

การณ์ การอพยพของคนจีนเข้าประเทศไทย (พ.ศ.2300 - 2385) ด้วยแล้ว เป็นการยืนยันให้เห็นถึงความโดดเด่นของอารยธรรมที่มีอยู่ก่อนมากขึ้น บางคนกล่าวว่า การได้เป็นทนายทาสีสานมรดกอารยธรรมเก่าแก่เหล่านี้ ทั้งโดยการเข้ามาอาศัยหรือเกิดมาในดินแดนแห่งนี้ ถือว่าเป็นเกียรติประวัติที่สำคัญยิ่งของชีวิตและวงศ์ตระกูล

ศาสนจักรกับอาณาจักรเข้าด้วยกัน การที่สุนทรภู่เดินทางไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ (พ.ศ.2385) และองค์พระแท่นดงรัง แสดงให้เห็นถึงทิศทางของอำนาจหรือกระแสของอำนาจทางการเมืองการปกครองที่ดึงดูดเอาผู้คนในเมืองหลวงให้ดำเนินไปตาม การขุดคลองมหาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2400-2403) เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงความ

สัมพันธ์ทางสังคมระหว่างพุทธจักรกับอาณาจักรและกลายเป็นพลังที่เกื้อกูลสิ่งอื่นๆ สืบต่อมา เช่น การเกิดวัด ชุมชน โรงเรียน เป็นสถาบันทางสังคมขึ้นในชุมชน ยิ่งเหตุการณ์การจับจองที่ดินสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ด้วยแล้วยังเป็นพลังทางสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดชุมชนใหม่ มีทั้งเช่าที่อยู่อาศัยและอยู่อาศัยบนพื้นที่ตนเอง เกิดตำแหน่งผู้ดูแลผลประโยชน์ในพื้นที่ที่มีอำนาจมากเนื่องจากมีความสนิทสนมกับเจ้าของที่ดินที่ซึ่งเป็นเจ้านาย นายกองบางคนมีอำนาจสามารถสร้างคอกไว้ได้ทุนบ้านสำหรับขังคนที่ตนเห็นว่าผิดได้ อนึ่ง การเกิดชุมชนวัดสุวรรณารามก็ดี ชุมชนวัดมะเกลือก็ดี ชุมชนคลองโยงก็ดี และชุมชนศาลายาก็ดี เท่ากับเป็นการเพิ่มผู้นำทางสังคมขึ้น มีผู้อาวุโส มีขุน มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีลูกบ้าน มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามโครงสร้างทางสังคมของชุมชนทั่วไป และผู้นำเหล่านั้นก็มีหน้าที่ในการปฏิบัติต่อสังคมที่ชัดเจน ยิ่งมีการสร้างวัดสุวรรณารามก็ดี วัดมะเกลือก็ดี วัดศาละวันก็ดี เป็นการเพิ่มผู้นำให้แก่ชุมชน ให้ได้ช่วยกันทำหน้าที่สร้างสรรค์ความเข้มแข็งแก่ชุมชนมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้กลายเป็นพลังที่สร้างสรรค์สังคมสืบต่อมาถึงปัจจุบัน การที่มหาฤกษ์เดินทางไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์แล้วได้บันทึกสภาพต่างๆ ของชุมชนไว้ถือเป็นโอกาสทางสังคมที่สำคัญยิ่งที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับทราบความเป็นไปในอดีต เป็น

ส่วนการเกิดคลองโยง คือ การเกิดเส้นทางเชื่อมสังคมพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนกับลุ่มน้ำเจ้าพระยาให้ถึงกัน เป็นเส้นทางการถ่ายโอนอำนาจทางสังคม เช่น อำนาจทางการเมืองการปกครอง อำนาจทางการเมืองการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกผนวชของเจ้าฟ้าชายมงกุฎ (พ.ศ.2367-2394) การเสด็จเสวยราชย์ของรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 - 2511) การเสด็จนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ของรัชกาลที่ 4 เหตุการณ์เหล่านี้เชื่อมต่อกับอำนาจทางการเมืองการปกครองอย่างชัดเจน ดัง

จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงรัชกาลที่ 6 เมืองนครปฐมเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เรื่องราวขององค์พระปฐมเจดีย์ก็ดี องค์พระประไพเจดีย์ก็ดี ล้วนเป็นพลังพื้นฐานทางการเมืองการปกครองทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังของชาวพุทธที่ทุ่มเทและเชื่อมั่นในผู้นำที่ผ่านการศึกษารัชมายอย่างแตกฉาน พื้นที่และเส้นทางอำเภอบุพพัทธมณฑลจึงเป็นเสมือนเส้นทางเชื่อมอำนาจทาง

ปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความภาคภูมิใจที่เป็นชุมชนมีประวัติความเป็นมายาวนาน มีประวัติศาสตร์ให้สังคมได้รับทราบ

การขุดคลองทวิวัฒนา (พ.ศ.2421) และการสร้างทางรถไฟสายใต้ (พ.ศ.2440) เป็นอีกเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นเครือข่ายทางสังคมของชุมชนและอำนาจรัฐที่เข้ามาในท้องถิ่นการตั้งถิ่นฐานกิตติประชากรกิติ เริ่มมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นรัฐเข้ามามีการจัดการมากขึ้นเส้นทางทั้งสองสายจึงเป็นพลังให้ชุมชนเปิดตัวเองติดต่อกับชุมชนภายนอกมากขึ้น จะเห็นได้ว่าการตั้งโรงเรียนกิติ การตัดคลองถนนหนทางกิติ เริ่มจะต้องประสานกับหน่วยราชการเพื่อความถูกต้องตามกฎหมาย คลองขอยที่เชื่อมคลองมหาสวัสดิ์กับคลองโยงบางสายต้องขออนุญาตจากกรมชลประทานจึงจะขุดได้ อำนาจรัฐเข้ามามีส่วนกับชุมชนมากขึ้น มาถึงสมัยการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง (พ.ศ.2475) อำนาจทางสังคมของคนบางกลุ่มที่เคยสนิทกับเจ้าของที่ดินกลับลดถอยลงตามอำนาจของเจ้าของที่ดิน สามัญชนทั่วไปเริ่มมีอำนาจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีเงินให้กู้ สามารถรับซื้อที่ดินมาเป็นของตนเองได้ ซึ่งกลายมาเป็นอุปการอันใหญ่หลวงแก่ลูกหลานใน ปัจจุบัน ลูกหลานบางคนขายที่ดินเงินจำนวนมากก็นำเงินส่วนหนึ่งไปถวายวัดทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษผู้ชื่อ

กรรมสิทธิ์ในที่ดินเหล่านั้นไว้ วัดหลายวัดได้รับอานิสงส์ ในทำนองดังกล่าว การตั้งโรงเรียนวัดมะเกลือ (พ.ศ.2476) โรงเรียนวัดสุวรรณาราม (ดีราษฎร์รังสฤษดิ์) (พ.ศ.2477) โรงเรียนวัดศาละวัน (พ.ศ.2477) และโรงเรียนบ้านคลองมหาสวัสดิ์ (พ.ศ.2481) คือพัฒนาการของสถาบันการศึกษาของชุมชนที่เป็นพลังสร้างสรรค์สติปัญญาแก่ผู้คนในชุมชนสืบมาถึงปัจจุบัน

กรณีเกิดน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ.2485 เป็นเหตุการณ์ที่สอนให้ชุมชนต้องคิดพึ่งตนเองและไม่ประมาท ซึ่งผลจากน้ำท่วมแม้ว่าทางเศรษฐกิจจะเสียหายเป็นจำนวนมาก แต่ทางสังคมกลับเกิดพลังที่สร้างสรรค์ขึ้นหลายประการ เช่นเกิดทางเลือกในการประกอบอาชีพ เช่น มีการทำสวนขึ้นในพื้นที่เกิดเครือข่ายความร่วมมือทางสังคมระหว่างชุมชนและราชการขึ้น ชาวบ้านหลายคนออกเงินส่วนตัวขุดคลองสัญจร หลายคนออกแรงงาน และหลายคนมอบพื้นที่ขุดคลอง เป็นความร่วมมือทางสังคมของชุมชนที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสังคมหลายอย่างก็มีอยู่ เช่น การปล้นสถานีรถไฟศาลายา (พ.ศ.2490) แต่เหตุการณ์นี้ก็แสดงให้เห็นบทบาทอำนาจรัฐว่าดูแลไม่ทั่วถึง นิยมใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือและเกราะคุ้มกัน และแม้ว่ารัฐและประชาชนได้ร่วมมือกันตั้งโรงเรียนคลองสว่างอารมณ์ (พ.ศ.2492) ขึ้นในชุมชนเพิ่มขึ้น แต่

ภาพความเป็น “ชุมชนใจ” อันเนื่องมาจากการละเลยของรัฐก็ยังมิอยู่ จนกระทั่งมีการก่อสร้างพุทธมณฑล (พ.ศ.2497) และตัดถนนพุทธมณฑลสาย 4 ขึ้น ภาพชุมชนใจเริ่มจางไป พุทธมณฑลได้สร้างภาพพจน์ใหม่ให้พื้นที่อย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามบายมุขยังคงมีอยู่ในบางพื้นที่

อนึ่ง การสร้างโรงเรียนบ้านคลองโยงกิติ (พ.ศ.2500) การสร้างสถานีเครื่องส่งวิทยุ 100 กิโลวัตต์ (เอเอ็ม) ศาลายา (พ.ศ.2508) กิติการสร้างหน่วยสื่อสารกรมตำรวจ (พ.ศ.2510) กิติ การสร้างวัดเทพนิมิตร (พ.ศ.2511) และวัดมงคลประชาราม (พ.ศ.2514) กิติ เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นพลังทางสังคมของผู้นำชุมชน และพลังของพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในชุมชน อย่างการบริจาคที่ดินสร้างวัดนับสิบไร่ ต้องมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธานุภาพ และมีความพอใจกับผู้ประสานงานให้เกิดการบริจาคเป็นอย่างยิ่ง เหตุการณ์จึงเกิดขึ้นได้ เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้ชุมชนปัจจุบันมีวัด มีโรงเรียน มีผู้นำวัด ผู้นำโรงเรียน หรือกล่าวง่าย ๆ ทำให้เกิดผู้นำทางสังคมขึ้นอีกหลายคน ทั้งสถานที่ บุคคล สถาบันทางสังคมเหล่านั้นคือพลังสำคัญของชุมชนในปัจจุบัน

การก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา (พ.ศ.2514) เป็นการยกฐานะทางสังคมของพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลให้สูงขึ้นจากเดิม รวมถึงการเข้ามาของ

สถาบันการศึกษาอื่นๆ ในระยะหลังๆ จึงทำให้ดูเหมือนว่าชุมชนพื้นที่อำเภอพุทธมณฑลถูกสถาปนาทางสังคมให้สูงขึ้นโดยอัตโนมัติ พลังของสถาบันการศึกษาดังกล่าวผลักดันให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมผสมผสานหรือผสมปนเปกันยากที่จะควบคุมทิศทางการเจริญเติบโตมาตรการทางสังคมหลายอย่างตามไม่ทัน เกิดช่องว่างทางกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความเป็นเมืองในพื้นที่ชนบท เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเมือง ขณะที่ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นแบบชนบท สิ่งเหล่านี้เป็นพลังสำคัญที่นำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมใหม่ๆ ขึ้น และทำให้ชุมชนต้องปรับตัวในหลายด้าน

การสร้างทางสายศาลาया-บางภาษี และศาลาया-นครชัยศรี (พ.ศ.2514) ช่วยแก้ปัญหาทางสังคมได้บ้างแต่ก็นำปัญหาใหม่เข้ามาด้วย เช่นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น การสร้างสหกรณ์เพื่อการเกษตร (สปก.) (พ.ศ.2521) ช่วยจัดปัญหาความยากจนได้บ้าง ส่วนการตัดถนนสายปิ่นเกล้า-นครชัยศรี (พ.ศ.2521) ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสังคมมากขึ้น ถนนนำพลังสร้างสรรค์ความเจริญมาสู่ชุมชนพอๆ กับพลังทำลายชุมชน ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่มีที่ทำกิน เคยเช่าพื้นที่ทำกิน เมื่อถนนเข้ามาราคาที่ดินสูงขึ้นเจ้าของที่ดินขายที่ เจ้าของใหม่มาซื้อเปลี่ยนสภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่

เป็นอย่างอื่น คนที่เคยอาศัยอยู่ที่นั่นก็ต้องไร้ที่อยู่ พื้นที่ที่เคยเลี้ยงควายหมดไป บางแห่งก็ปล่อยให้รกร้างแต่ห้ามคนเอาควายไปเลี้ยงชุมชนที่เคยให้ความสำคัญกับคลองก็แปรเปลี่ยนมาเป็นถนนหนทาง

ปัจจุบันถนนยังนำพาคนแปลกหน้าเข้าสู่ชุมชนอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศคาลาया ในพระสังฆราชูปถัมภ์ (พ.ศ.2525) เป็นสถานที่เดียวที่ลูกหลานของคนในชุมชนได้เข้าไปใช้บริการได้มาก แต่หน่วยงานอื่นๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนต่างก็มุ่งทำงานเพื่อชาติทั้งสิ้น บุคลากรส่วนใหญ่มาเข้าเย็นกลับน้อยคนนักจักรู้ถึงสุขทุกข์ของคนในชุมชน หน่วยงานเหล่านี้ไม่ภาระหน้าที่ช่วยเหลือชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปอย่างไร้ระเบียบ ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ชุมชนมากมาย ปัจจุบันชุมชนเดิมกำลังจะกลายเป็นชนกลุ่มน้อยในเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นแล้ว เช่นการเก็บภาษีรายได้ จำนวนประชากร การถือครองพื้นที่ เป็นต้น ภาพของชุมชนเดิมกำลังให้ความรู้สึกเป็นแหล่งเสื่อมโทรมตามกาลเวลาที่ผ่านไปและตามภาวะลักษณะรูปทรงสัณฐานของสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ด้วย

องค์กรชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (พ.ศ.2537)โรงพยาบาลพุทธมณฑล (พ.ศ. 2537) อำเภอพุทธมณฑล (พ.ศ. 2539) เทศบาลตำบลศาลาया (พ.ศ. 2542)

ไม่ได้อาศัยพลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเสริมสร้างความเข้มแข็งมั่นคงมากนัก ทั้งๆ ที่องค์กรเหล่านี้คือผลการแสดงออกของประวัติศาสตร์เหล่านั้น

3.5.3 กำกับวัฒนธรรมของชุมชน

ในอดีตพลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ามาเป็นรากฐานด้านวัฒนธรรมของชุมชนในเรื่องต่างๆ เช่นภูมิปัญญาเงื่อนไขหรือแรงจูงใจแบบแผนพฤติกรรม และองค์วัตถุต่างๆ อย่างเด่นชัด เช่น ความคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในชีวิตมักเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นหลัก แม้จะมีความเชื่อเรื่องอื่นๆ แต่ไม่สำคัญเท่ากับเรื่องของพระพุทธศาสนา ในครอบครัวหนึ่งๆ แม้จะมีศาลเจ้าที่ ศาลพระภูมิแล้วก็ตาม แต่บนบ้านเรือนจะต้องมีพระพุทธรูปบูชา การประกอบพิธีกรรมต่างๆ จะต้องมี พระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด

ปัจจุบัน เป็นที่น่าเสียดายว่าจากการที่ธรรมชาติทางวัฒนธรรมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา ทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้เปลี่ยนแปลงสูญหายไปจากชุมชนปัจจุบันมากแล้ว เป็นต้นว่า ความคิด ความรู้ หรือองค์ความรู้ ความเชื่อ ความนิยม หรือค่านิยม ความเห็น หรือ ความคิดเห็น ไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากนัก ยิ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวก็ยิ่งจางไป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวก็ยังพอมีพลังบ้างเช่นการสร้างพุทธมณฑล การสร้าง

มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น

ด้าน **เงื่อนไขหรือแรงจูงใจ** ในอดีตเหตุการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นได้เข้าไปเป็นเงื่อนไขหรือแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์ของบุคคล ครอบครัวและสังคม แต่ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้อ่อนพลังไปมากแล้ว ในชุมชนปัจจุบันไม่มีแบบแผนธรรมเนียมประเพณีใดๆ ที่เกี่ยวกับอาณาจักรสุพรรณภูมิ อาณาจักรทวารวดี เมืองนครชัยศรี คลองมหาสวัสดิ์ คลองทวีวัฒนา คลองโยง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์พระปฐมเจดีย์ พุทธมณฑล ฯลฯ แม้แต่การสร้างวัดอุบาสหรือเหรียญที่ระลึกถึงก็ไม่ปรากฏ จะมีก็เป็นธรรมเนียมประเพณีที่เนื่องด้วยศาสนาหรือความเชื่อในท้องถิ่น เช่น งานประจำปีวัดสุพรรณาราม ช่วงเดือนเมษายน งานประจำปีวัดมะเกลือ ปิดทองหลวงพ่อสิทธิธิดะเดือนเมษายน งานประจำปีวัดมงคลประชาราม เดือนเมษายนงานประจำปีวัดศาละวัน เดือนเมษายนเท่านั้น

โดยสรุปประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแม้ว่าจะเกิดคุณูปการต่อชุมชนต่างๆ ในพื้นที่มากมายก็ตาม หรือต่อชุมชนและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาอยู่ใหม่ก็ตาม แต่เขาเหล่านั้นก็ไม่ได้แสดงอะไรว่าได้กตัญญูทดแทนต่อสิ่งเหล่านั้น เช่น ถักรักกาลที่ 4 ไม่ทรงจับจองพื้นที่บริเวณนี้ไว้แต่แรก วันนี้ก็ไม่น่าจะมีองค์กรต่างๆ หลายองค์กรในบริเวณนี้ รวมทั้ง

พุทธมณฑลด้วย พลังทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นแม้อย่างคงส่งผลต่อชุมชนในท้องถิ่นแต่ก็ไม่ได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมชุมชนมากนัก และดูเหมือนชุมชนปัจจุบันกำลังแสดงออกในทางตรงกันข้ามด้วย

3.5.4 ถิ่นสิ่งแวดล้อมและ

ทรัพยากรของชุมชน

พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา และการอนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งเป็นผลพวงมาจากกระบวนการในอดีต ได้รับอิทธิพลหรือพลังของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรเป็นไปอย่างเคารพ ปัจจุบันเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในกรรมสิทธิ์ที่ดิน สิ่งเหล่านี้ถูกกระทำในลักษณะต่างๆ ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการละเลยความสำคัญ เช่น ถมคลองบางคลอง ใช้คลองบางคลองเป็นที่ระบายน้ำเสียหรือทิ้งของเสีย ปล่อยให้คลองบางคลองตื้นเขินไม่ได้รับการขุดลอก ที่สำคัญยิ่งคือถมคลองสาธารณะมาเป็นส่วนตัว

องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาอยู่ในท้องถิ่นก็ไม่ได้แสดงอะไรให้เห็นว่าเข้าใจและตระหนักในความสำคัญอย่างจริงจังต่อสิ่งเหล่านั้น พฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อมของแต่ละองค์กรในพื้นที่มุ่งหวังที่จะทำพื้นที่ในขอบเขตของตนเองให้ดี โดยไม่คำนึงถึงพื้นที่รอบข้าง พลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงไม่สามารถขับเคลื่อนพฤติกรรมของ

ชุมชนในท้องถิ่นในด้านนี้ให้เป็นที่ยอมรับได้

4. อภิปรายผล

จากโจทย์การวิจัยที่กำหนดไว้ว่า นับตั้งแต่ชุมชนในท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑลปรากฏชัดเจนขึ้น

(1) มีเหตุการณ์สำคัญใดบ้างที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจนถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า มีเหตุการณ์สำคัญต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑล ดังแสดงไว้ข้างต้น

(2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเหล่านั้นเป็นพลังผลักดันหรือดึงดูดหรือมีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร อย่างไรบ้าง ประเด็นนี้เมื่อพิจารณาตามแนวคิดและหลักการต่างๆ ของทฤษฎีต่างๆ ที่นำมากล่าวไว้ข้างต้น พบว่า พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในพื้นที่นี้ได้รับคุณูปการจากพระพุทธานุภาพและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ เริ่มต้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชนถูกกระทำจากอิทธิพลของนวัตกรรมเทคโนโลยีและภูมิปัญญาตามกระแสการพัฒนาจากสังคมภายนอกชุมชน แล้วนำมาปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดประโยชน์ขึ้น โดยพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงบนกระแสของนวัตกรรมใหม่ จนกลาย

มาเป็นตัวตนของตนเอง

ที่สำคัญคือการที่ชุมชนอำเภอพุทธมณฑลอยู่ระหว่างกรุงเทพมหานคร กับเมืองนครปฐม ที่ซึ่งด้านหนึ่งมีอารยธรรมและประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ เป็นพื้นฐาน ขณะที่อีกด้านหนึ่งมีอารยธรรมเมืองทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่บูรณาการจากทั่วโลกเข้ามาครอบงำเป็นต้นแบบ บูรณาการที่เกิดขึ้นคือการพึ่งตนเองที่ต้องพึ่งคนอื่นมากขึ้น การเป็นตัวตนของตนเองที่เหมือนกับคนอื่นมากขึ้น เช่น การสร้างงานและรายได้ที่เกิดขึ้นต้องอาศัยผู้บริโภคและผลิตจากสังคมอื่นมากขึ้น แม้แต่ผู้ที่ประกอบการก็มาจากท้องถิ่นอื่น บุคลากรของหน่วยงานราชการมากกว่าร้อยละ 80 เป็นคนในพื้นที่อื่นๆ มาเข้าเย็นกลับโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดไม่ได้ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ ชุมชนต้องรับนวัตกรรมต่างๆ ที่แพร่กระจายเข้ามาอยู่ตลอดเวลา ภูมิปัญญาเดิมในท้องถิ่นหดหายไป

อย่างไรก็ตามพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอำเภอพุทธมณฑลที่เกิดขึ้นแม้ว่าเป็นผลมาจากพลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างชัดเจน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดในชุมชนที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนหรือท้องถิ่นสำนึกในคุณค่าความสำคัญใน

ประวัติศาสตร์เหล่านั้น เรื่องราวต่างๆ ไม่ได้เล่าเรียนสืบสานในโรงเรียน ในชุมชน ในสำนักงานต่างๆ คนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในประวัติศาสตร์เหล่านั้น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงยังไม่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ชุมชนอำเภอพุทธมณฑลแต่อย่างใด ความรัก ความภาคภูมิใจ ความหวงแหน ความผูกพันของผู้คนที่อาศัยอยู่ต่อชุมชนหรือท้องถิ่นจึงไม่ปรากฏ ความรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ จึงถูกผลักดันให้เป็นของราชการ หรือองค์การที่เกี่ยวข้องในชุมชน ไม่ปรากฏสำนึกสาธารณะแต่อย่างใด

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

(1) มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจัดเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม หลายประการ แต่ประวัติศาสตร์เหล่านั้นยังไม่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมากนัก คนในชุมชนไม่ได้สืบสานศึกษาเล่าเรียนแต่อย่างใด

(2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมเป็นพลังสำคัญต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชน ทั้งทาง

เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน จนสามารถกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า หากปราศจากประวัติศาสตร์เหล่านั้น พื้นที่อำเภอพุทธมณฑลจะไม่เจริญก้าวหน้าอย่างปัจจุบัน

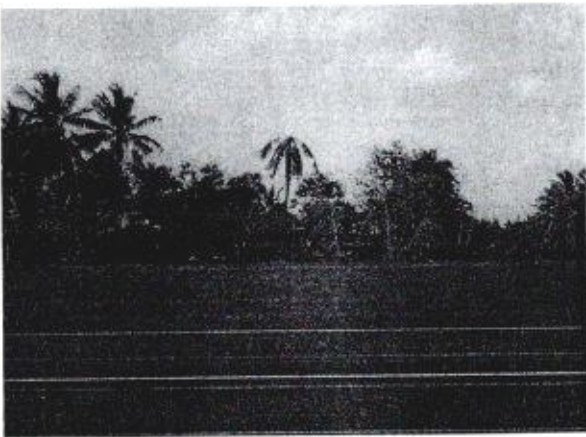
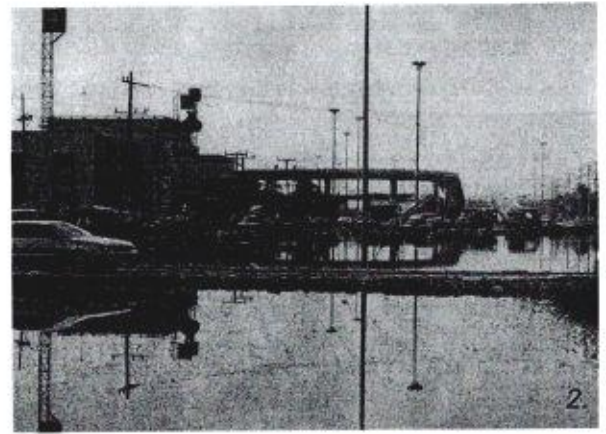
(3) ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมากนัก ไม่ได้ให้ความสำคัญในสิ่งเหล่านั้น ไม่ได้พัฒนาสิ่งเหล่านั้น ไม่ได้กตัญญูต่อดีดสิ่งเหล่านั้นอย่างชัดเจน ไม่มีแม่ลายลักษณะบันทึกเรื่องราวเหล่านั้น ไม่มีรูปเคารพ หรืออนุสาวรีย์ แห่งคุณค่าความดีของประวัติศาสตร์เหล่านั้น

ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ควรให้ท้องถิ่นได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะเท่าที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นไม่รู้ไม่ทราบเรื่องราวใดๆ ของท้องถิ่นเลยก็มี เข้ามาอยู่ ลักแต่ว่าอยู่อาศัย ไม่มีส่วนร่วมใดๆ กับชุมชน

(2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนให้รอบด้าน เพื่อจะได้องค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนไว้เป็นเครื่องมือในการพัฒนางานด้านต่างๆ มากขึ้น

-
1. ถนนพุทธมณฑลสาย 4 เมื่อปี พ.ศ. 2526
  2. ถนนพุทธมณฑลสาย 4 เมื่อปี พ.ศ. 2539
  3. ที่งนาและบ้านเรือนสมัยก่อน
  4. การเปลี่ยนแปลงที่งนาและบ้านเรือนเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน
  5. ทางด่วนคู่ขนานสู่พุทธมณฑล
  6. ถนนอุทยานบริเวณหน้าพุทธมณฑล

บรรณานุกรม

บุญล ชมพูนิช.

2537. วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม.

ประสงค์ น่วมบุญลือ.

2540. รายงานการศึกษารวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับเมืองเก่ากำแพงแสนของอำเภอกำแพงแสน กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

มนู วัลยะเพ็ชร.

2522. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับชื่อภูมิประเทศของจังหวัดนครปฐม.นครปฐม; คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนาม

มหาฤกษ์.

ม.ป.พ. นิราศพระปฐม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ.

ราชบัณฑิตยสถาน.

2521. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร. ครั้งที่ 2.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.

2540. ปฐมสภา. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.อีฟวิ่ง.

สุนทรภู่.

ม.ป.พ. นิราศพระปฐม-พระไท่น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ.

สำนักงานจังหวัดนครปฐม.

2541. บรรยายสรุปจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : สำนักงานจังหวัดนครปฐม.

เอี่ยม ทองดี และคณะ.

2539 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอำเภอกุหลาบมอญ. มหาวิทยาลัยมหิดล : เอกสารโรเนียวในการสัมมนางานครบรอบวันสถาปนามหาวิทยาลัยมหิดล 2542.

ข้อมูลภาคสนาม :

สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลหลักในชุมชนต่างๆ เช่น

นายถาวร เทียมปฐม ไวยาวีจักรวัดสุวรรณาราม

นายจุ่น เชิงฉวี อดีตกำนันตำบลศาลายา

เจ้าอาวาสวัดลาดวัน

พระครูนิมิตร์ถิยานวัตร เจ้าอาวาสวัดเทพนิมิตร

พระอธิการจตุร อนุบาลโย เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม

นายสุพจน์ แจ่มเสม ตำบลคลองโยง

ประชาชนทั่วไปในทุกชุมชน

นายเขียว ไทยนิยม อดีตกำนันตำบลมหาสวัสดิ์

เจ้าอาวาสวัดมะเกลือ ตำบลคลองโยง

รองเจ้าอาวาสวัดมะเกลือ ตำบลคลองโยง

เจ้าอาวาสวัดมงคลประชาราม

นายบุญญเสรีฐ ยงใจยุทธ

นายวิเชียร ยิ้มสุข ตำบลศาลายา

- ฯลฯ -

คณะผู้วิจัย

นายเอี่ยม ทองดี

นางสาวราภรณ์ ศรีสุพรรณ

นายแพทย์วัฒนา เทียมปฐม

นายเสกภูมิ รณิรมานนท์

นายสำเริง อยู่ประจักษ์

นางสาววิไลวรรณ ไอรศ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

โรงพยาบาลพุทธมณฑล อำเภอกุหลาบมอญ จังหวัดนครปฐม

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ศาลายา อำเภอกุหลาบมอญ

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ อำเภอกุหลาบมอญ จังหวัดนครปฐม

สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอกุหลาบมอญ จังหวัดนครปฐม